

Lifsens rot

1 Höga visan

*Där jag låg på min bädd om natten,
Sökte jag honom som min själ har kär,
jag sökte honom,
men fann honom inte
Jag vill stå upp och gå omkring i staden, på gatorna och på
torgen.
Jag vill söka honom
som min själ har kär*

*Jag sökte honom men fann honom inte
Väktarna mötte mig, där de gick omkring i staden
Har ni sett honom som min själ har kär?
Knappt hade jag kommit förbi dem så fann jag honom som min
själ har kär
Jag tog honom fatt
och jag släppte honom inte*

Scen 2

Mörker.
Utanför eller innanför – mörker

Och vidjor. Kastbyar. Snödrev. Väggen bristfärdig som en hinna. Mörkrets makter vill in. Och ut.

Gud som haver Salmon Martinsson!

Hotet mot huvudet – till vänster, alltid till vänster

Han som har talan brukar den: Rönnog, det ska vara tyst i stugan!

Örsprång. Mörker. Trumhinnor. *Men säg det då!*

Fader vår som är i Salmon Martinsson.

Och varför inte ge det svar som morEva inte vill ge?

Gå ut och hoppa ner i brunnen så att Salmon Martinsson finge gråta som farbror Johan på kistlocket! Nej för i brunnen sitter Kusen och äter barn, och kusin Beda var så svullen och ful att. Nej brunnen är inte en utväg.

Dånet. Uppgivelsen. Utgivelsen. Klippa du som brast för mig.

Tror du inte att jag vet vad du tänker!

Och en morgon efter en natt som varat i alla tider och tio år därtill

födde morEva en sisting som döptes till Love men som fick nya namn varje dag av syskonflocken. Ängeln. Diot´n. Gullsnodden –

det var Nilla som inte kunde tala rent som sa Gullsnodden när hon menade Guss'nåden.

Och Rönnog sa: han är min! Han är själva Glädjen!

Men Salmon Martinsson sa: det här är straffet! Göm det i fähuset.

Lillebror Love var mjuk och len och log hela tiden - han förljuvligade den som tog i honom

Nätterna var som alltid, mörker och kvidan. Men det fanns ett hopp: det blir morgon!

Själva glädjen finns!

Diot'n.

Han är för mig!

Salmon Martinsson förbjöd husfolket att visa honom för grannar och förbjöd morEva att ha honom i storsängen.

Undra på att den unge som det daltas med på det där sättet blir en idiot. Varför skulle han vilja växa och bli som folk? Han har det bättre i knäet på en *slöra*!

Det var det som farbror Johan kallat Beda – *en slöra. en slöör.*

Det var det som Eva hade varit? Med ormen? Sått Adam blivit fördriven ur Paradiset och tvungen att arbeta så hårt alltsedan?

Sekelskiftet närmade sig och Rönnog var fjorton och satt brevid härden med lillebror Love i famn.

Och hon somnade i den snöns första timme och när hon vaknade frös hon, som om hennes *saker* skulle börja.

Frossa och äckel. Och Love som man alltid kunde få värme och tröst ifrån – det var nu från honom som frossan kom, han som utgjorde äcklet? Han var kall och luktade och var oegenkännlig. Och Salmon Martinsson stod där och höll upp fähuslyktan och hon såg Diot'ns små ögon som alltid fått henne att le – de var större nu, men elaka. Och munnen – en hånfull glipa

Fattar du inte att missfostret är dött nu! Ska du syta ett lik? Tills du själv ska föda idioter!

Och han tog det lilla knyttet och stoppade det i en saltsäck och försvann med det. Som brukligt med menlösa barn bad han prästen låta det få följa med i kistan hos någon gammal församlingsbo.

Och morEva blev en av de där som var *liggande* därefter. Liggande fullt upptagen med att sköta sorgen.

Dag och natt.

Glädjen är en idiot.

Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett.

Scen 3

I drömmen födde Rönnog ett barn; ingen smärta bara glädje, och barnet låg på henne som Love

Mitt i denna glädje var barnmorskan där och sa att nu måste du säga med vem du haft umgängelse
Och Rönnog sa det har jag aldrig haft
Du måste uppgiva barnafaderns namn.
R - men jag lovar er – ingen man har kommit mig när
och barnmorskan snörpte på munnen och plötsligt var det en flock av byakvinnor runt om ” och tror sig Rönnog vara Jungfru Maria? Att bara tänka sig hur det ska låta när Salmon Martinsson kallar sin dotter den Slöran!”

Uppvaknande, andhämtning, barnet borta

Hon försökte tänka tillbaka på dansen, den enda hon våga smyga sig till; kunde något hänt där i virveln? Något som sen skulle kallas *umgängelse*?

Hade inte det ordet angetts som skäl till kusin Bedas fall i brunnen? Var det det som var faran med dansen: Att den kunde slås med glömska

När man blåstes i en rajd, i ett stim, man var som ingen själv... och ändå förmärkt av de andra... och man hade glömt vad någon hette... man var oskyldig och rasande som de ofödda som försöker ta sig in genom vilken vägg som helst.

Rönnog var i motstånd mot allt och alla och arbetade i tävlan med Salmon Martinsson. Grälade på syskonen. Förlägen inför modern och hennes obegripliga böner, helt olika Salmon Martinssons åkallan som var en fortsättning på alla arbeten, idel plikter. Hon slogs med syskonen och månadsreningen var förfärlig: ögonen svettades och tårar trängde ut ur alla porer och Love var borta som ett otillåtligt barndomsminne.

Vissa tider var Rönnog lillpiga åt Riksdagsman Gustafsson. Han kallades rikets man och var Alanäsets överhuvud dessutom. Där fick hon lära sig hur det går till i ett välbärgat hem där Huset är stort och fähuset kallas ladugård, och drängar och hästar och köpesoffa och långkok och pressylta.

Rönnog kom hit och lägg på brasan!

I salen låg Riksdagsman Gustafsson på köpesoffan och låtsades snarka; sen läste han med en bjudande stämma: Konungen har intagit sängen – temperaturen är nu på eftermiddagen 37,6 grader... kom ska Rönnog få se något storslaget.

Hon gick fram till soffan, han hade en tidning utbredd nedöver magen och plötsligt flängde han den åt sidan och hans *stobb* stod i vädret och han tog efter hennes hand. Hon rusade ut ur rummet. Och hon höll sig utom synhåll den tid som behövdes för att bli av med skammen.

Men är det inte lite synd om manfolk ändå? Oavsett om han är bonde eller herrkarl? Att behöva gå omkring med något så konstigt

och äckligt! Men så är också dess namn så fult att det var rent
outsägligt – Stobben!

Scen 4

- Aldrig har jag sett en sådan hop med välartade döttrar, som
bara väntar på att få lära sig konsten att samarbeta med mjölkens
finaste egenskaper, sa fröken Märta Pettersson

Ett endaste föredrag i Alanäsets föreningshus och allt blev nytt.
Stor och sträng stod hon där och prisade gubbarna som förstod hur
viktigt det var med mejeriskola på en ort som denna!

- Och den stolthet som dessa fäder måste hysa över döttrar som
kunde lära sig *pastörisera* och förbättra *ortens ekonomi* genom
framlockandet av osten.

Fröken Märta Petterssons raka benstomme, djupa stämma och
grova handleder gjorde henne karlaktig. Men i hårfästet hade hon
krusigt fjun, vekare hårstrån som inte nådde till den strama
hårknuten – det var som de där skämten med gubbarna – just som
de muttrade att ett fruntimmer så där ska int´komma och lära oss!
eller är det inte okristeligt att skicka mjölken genom en separator
som drivs med ångmaskin!

så var hon där och krusade hur döttrar kunde bräcka herrskap i
fjärran med ortens ost.

Och det obetydliga mejeri som funnits byggdes ut – och det
blev skola för de berömliga böndernas döttrar – och anslag till fri
undervisning som Fröken Märta Pettersson redan utverkat av
Hushållningssällskapet.

under de två år som Rönnog gick där var allting som om
barndomens mörker vore övervunnet. Då och då kom Fröken
Märta Pettersson till Alanäset för att övervaka undervisningen och
förmana mejerieleverna att gripa sig an uppgiften!

- Jag såg Rönnog på första bänk när den här skolan invigdes.
Och jag har följt framstegen. Och fått rätt i min bedömning. Hur
skulle Rönnog ställa sig till en plats i Öfre Selet?

Ja!

Jag, en mejerinna som Fröken Märta Pettersson!

Det ska vara två stolpar i en stuga

Hur ska jag nu orka när Rönnog sviker mig, sa Salmon
Martinsson.

Han tog upp en tiokronorssedel och gav henne vid avresan; jag
hade tänkt att du skulle få fem kronor men jag har ingen växel så
du måste få den hel. Men det ska du komma ihåg att det var hälften
jag hade tänkt.

Scen 5

I Öfre Selet där var allt nytt. En egen kammare med kök uppe på mejeriet, vatten och ved som ordnades åt henne av en dräng. En piga, Ida, som var äldre än Rønnog men ödmjuk och med lägre lön – då hon inte gått någon mejeriskola.

Rønnog blev bemött som fröken och flicka i en och samma person, respektabel och rödkindad; och vilken midja och håret som växte ända ner till stussen när hon kammade ut det. Att få känna sig berättigad! Och om hotet skymtade till vänster om huvudet var det bara att springa till spegeln för att se sina färger för att veta att om man bara glömmer så har det inte funnits – egentligen.

Helst hade hon velat dansa, men eftersom ofödda barn trängdes som idioter i den musiken måste hon nöja sig med kören, som ändå inte förbjöd alla skratt och blickar och utflykter.

Samtidigt som hon välkomnades var det en bas som också var ny. Råbertus.

Han var en bygdens son, hållen för vidlyftig och vild.

De klenmodiga anlidade honom att hjälpa till med det avgörande när det skulle slaktas; han var ful och glad och frisk och stavade sitt namn Råbertus med å – han behövde inte nypa någon för att flickorna skulle bli förnärmade. Det räckte med att han såg på dem och lät näsvingarna darra för att de skulle rodna.

- Han får besök nattetid, berättade Ida som visste allt om Öfre Selet.

Det finns hustrur som söker upp honom vintertid – när deras karlar är i timmerskogen. Änkor och faderlösa. Alla sorter. Och de som är så fromma att de inte förmår slakta själva – de hjälpa ändå synden på väg. För Råbertus tar till vara på de särskilda tarmar som fåren hava, för korvstoppling, åh nej. Han löder ihop ena ändan med smält fårmeta. Och det kallar han kåndång. Sådan är den ondes list.

Psalmsång av musiker och skådespelare tillsammans

**Vaka själ och bed
Och till strids dig red
Räds att frestarn lägger snaran
Där du minst förmodar faran
Sådan är hans sed
Vaka själ och bed**

**Uti lustan spår
Smygande han går
Vännen röst han efterapar
Sig till ljusets ängel skapar
Tills dig snärjd han får**

Uti lustans spår

Där stod han i kören och blåste henne i nacken genom den högsta krage, genom den stora kringlan av hår hon hade uppsatt.

Hon borde släppa ner flätorna. Så vackert hår, man känner sig som en kusk där man står och får lust att köra i galopp med flätorna som tömmar.

Musiker fortsätter sjunga

Vaka bed min själ

Bliv ej köttets träl

Och låt världen dig ej köpa

Vad dess barn så efterlöpa

Är ett flyktigt väl

Vaka, bed, min själ

Tillsammans tvåstämmigt:

Under världen larm

Vägen till din barm

Som en listig orm han hittar

Och med flärd och otro smittar

Hjärtat i din barm

Under världens larm

Han inringade henne, väntade och snart skulle HOTET blåsa till

August Engman, det var något annat, hans uppvaktning var mer smickrande än oroande; han var inte med i kören

Ida berättade: Engman är nästan en herrkarl, finsnickare som han är, och med eget hus. Men hans mamma har aldrig varit gift. Nå, men så mycket oäktingar som föds överallt orkar man nästan inte hålla reda på ett snedsteg som är 37 år gammalt eller så. Och så from och sedesam som tant Engman är. Försök säga slöra om henne! Du är bara avundsjuk får man höra att man är. Och det är man. Nej det är inte det som är felet med August Engman. De välbärgade behöver inte vara så noga med moralen. Men det finns annat!

Rönnog: Är han inte troende då?

Ida: Det förslår inte! Han tror inte på skapelsen! Han tror att människan är släkt med aporna.

Det var ändå det värsta. Man skulle då hellre tro att Råbertus levde i en sådan villfarelse.

Men gå så där stilig och schusterad och fin och aldrig säga ett fult ord – och så vara värre än en hedning i grund och botten!

Ida: Jag har hört att det kallas syndikalist det som han är. Och det hörs åtminstone på namnet då!

Engman gjorde sig ärenden in på mejeriet var och varannan dag. Mammans enda ko håller på att vara sin, sa han.